

ΟΙ ΔΥΟ ΘΑΝΑΤΟΙ

Αφιερώνεται σὸν Κ. Κρουμβάχερ

Εἶχαμε γνωριστεί μετ' ὁ Νίκος στὸ Πανεπιστήμιο, φοιτητὴν κ' αἰδού, καὶ γλήγορα ἡ φιλία—φιλία ὅχι ἀπὸ τῆς συνειδημένης—μᾶς ἔνωσε. Πῶς μπορούσα νὰ μὴν ἐχτιμῶσω τὸ λαμπρὸ τοῦ χαρακτήρα, τὴν ἀδελφ. του καρδιά; Κάθε καλοκαίρι χωριζόμεστε, γιατί ἐκεῖνος γυρῶει σπῆτι τοῦ στήν Κέρκυρα, ἐνῶ ἐγὼ ἔμεινα τὴν Ἀθήνα. Τὸν ὕστερο χρόνο τῆς φοιτητικῆς μας ζωῆς μοῦ λέει:—«Φέτος τὸ καλοκαίρι θὰ σὲ πάρω μαζί μου στὴν Κέρκυρα, ὅλοι σπῆτι μου θέλουν νὰ σὲ γνωρίσουν» ἐπιθυμοῦν τὸν ἐρχομὸ σου». Δὲν εἶχα κανένα λόγον ἄρνηθῶ· τί καλῆτερα παρὰ νὰ περάσω ἓνα μῆνα σ' ἓνα μαγευτικὸ νησί, μακρινὸ ἀπ' τὴν ἀθηναϊκὴν σκόνην καὶ μετ' ἡ συντροφικὰ τοῦ καλῆτερου φίλου μου; Πήραμε τὸ διπλωμά μας, ἐπιστήμονες κ' αἰδού, καὶ μπήκαμε στὸ βατρί· ὁ Νίκος ἔβρισκε στὴν Κέρκυρα, ἐγὼ θάρρευνα γιὰ τὴ Γερμανία, νὰ σπουδάζω ἀκόμα, ἀφοῦ θὰ περνοῦσα ἓνα μῆνα στὸ σπῆτι τοῦ φίλου μου.

Πάντα θὰ θυμῶμαι πόσο γκαρδιακὰ μετέδεχτήκανε ὅλοι στοὺς Κορφοῦς, μὰ ὅτι δὲ μπορούν νὰ λησμονήσω, εἶναι ἡ λαμπρὴ ἐντύπωση τοῦ μὲναιμας ἡ ἀδερφή του, ἓνα κοριτσάκι δεκατριῶν ὡς δεκατεσσάρων χρόνων μετὰ καστανὰ πικρὰ τῆς μαλλιάς, τὸ κάτασπρό δέρμα καὶ τὰ δόλωμαρκα μάτια. Σ' ὅλ' αὐτὰ ἡ γλυκύτητα κ' ἡ ἀγαθότης ποὺ ἦσαν ζωγραφισμένα στὴ μορφή της, ἡ ἀφέλεια στοὺς τρόπους κ' ἡ καλωσύνη, τῆς εἰδὶναι περισσότερη χάρη, περισσότερη ὁμορφιά. Δὲν ἀργήσαμε νὰ γίνουμε φίλοι, σπῆν ἀρχὴ τὴν ἔκραζα δεσποσύνη καὶ μ' εἶλεγε κύρια, κατόπι ὅμως ἀλλάξαμε, μᾶς φαίνονταν τόσο ψυχρὰ αὐτὰ τὰ κραξίματα, ποὺ πρώτη ἐκείνη μ' εἶπε μονάχα μετ' ὄνομά μου. Κ' ἐγὼ ἓνα πρωὶ, ποὺ εἴμαστε ὅλοι καθισμένοι στὴν τραπέζα καὶ παίρναμε τὸν καφέ—τί ὁμορφὴ εἶτανε μετ' ἡν κάτασπρη ποδίτσα της—τέτοια φοροῦσε πάντα τὸ πρωὶ—καὶ μετὰ τὰ μαλλιά της χτενισμένα σὲ δύο μεγάλες πλεξίδες!—εἶπον, πῶς τ' ὄνομά της δὲν τῆς ἔστανε καὶ καλῆτερα θὰ ἦσαν νὰ τὴν ἔκραζαν Γιασεμί, κ' εἶχε ἀλήθεια τὴν ἀσπράδα τοῦ γιασεμιοῦ ἡ μορφή της κ' ἡ ψυχὴ της σὸ γλυκὸ τοῦ ἄρωμα. Ὅλοι τῆς ἔβριχαν πιτυχημένο τ' ὄνομα ποὺ ἔδωκα στὴ χαϊδεμένη τους, μὰ περισσότερο εὐχαριστήθηκε κείνη:—«Θέλω τώρα πάντα

Γιασεμί νὰ μὲ κρᾶζει, μοῦ ἄρεισε» μοῦ εἶπε καὶ γέλασε μ' ἀφέλεια κ' ὁμορφιά. Ἀπὸ τότε δὲν τὴν ἔκραζα διαφορετικὰ. Ἦτανε τόσο πειὸ μικρὴ ἀπὸ μείνα—ἐγὼ ἐπιστήμονας, κείνη παιδί—καὶ τόσο ἀθώα, ποὺ κανεὶς καὶ πρῶτος ἐγὼ, δὲν ἔβρισκε ἄπρεπο τὸν τρόπο μου εἶναι ἀποχτήση μιὰ γλυκεῖ ἀδερφοῦλα σπῆν ἀδερφή τοῦ φίλου μου. Ἀχ, οἱ ἀλησμόνητοι περίπατοί μας στὰ ἔμορφα ἐξοχικὰ μέρη τῶν Κορφοῦν! πάντα οἱ τρεῖς μας, ἐκείνη, ὁ Νίκος καὶ γώ.—«Τώρα θὰ γίνης σωστὴ δεσποσύνη, τῆς εἶλεγε γιὰ νὰ τὴν περᾶξῃ ὁ Νίκος, ποὺ ἔβρισε βάλουμε στὴ μέση διὰ κύριοι». «Καὶ γὼ πάλι θὰ παῖξω μετὰ τὴ μεγάλητερη σοβαρότητ' ὁ ρόλο μου», ἀπαντοῦσε κείνη γελώντας, μὰ δὲν κρατοῦσε γιὰ πολὺ τὸ ρόλο της, γιατί ὅταν φτάναμε σὲ μέρη ἐξοχικὰ ἐδειχνόντανε τόσο παιδί, ποὺ μᾶς ἀνάγκαζε νὰ παιδιαρίζουμε καὶ μεῖς. Ὁ ἀγαπημένος μας περίπατος ἦτανε ἡ Ἀνάληψη, αὐτὴ ἡ ὁμορφὴ τοπόθεσία, ποὺ ἀπέναντί της ξανοίγει τὸ Φρούριο, κάτου τὴν ἀτίλειωτη θάλασσα, ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας μακριὰ κατεβαίνοντας εἶναι τὸ Κορδακι, πηγὴ μὲ ἀφθονο κρῦο νερό, σὸ πλάι της τὸ βασιλικὸ ἐξοχικὸ παλάτι, κ' ὡς ποὺ νὰ φτάσης ἐκεῖ ἓνας ἔμορφος δρόμος, ὅλος πρασινισμένος, δεντροφυτεμένος ἀπὸ δῶ κ' ἀπὸ καὶ, γιομάτος μαγεία. Τὴ θυμῶμαι στίς ἄγριες τριανταφυλλίες, ἐνῶ τὰ μαλλιά της λυτὰ—ὀλάκαιρο ἐπανωφόρι—κυμάτιζαν στίς πλάτες της, νὰ σηκώνεται σπῆν ἔκρη τῶν ποδιῶν της, γιὰ νὰ φτάση κανένα ὁμορφο μπουμπουκι. Πόσες φορές τῆς ξεμάκωναν στ' ἀγκάθια τὰ χέρια μ' ὅλο ποὺ προσπαθοῦσαμε νὰ προφτάσουμε καὶ τῆς κόψουμε μεῖς τὸ ποθητὸ της λουλούδι. Μιὰ μέρα τῆς εἶχα κόψῃ πολλὰ, πολλὰ τριαντάφυλλα, τῆς ἔρεσαν τόσο! καὶ κείνη ἀδιαφορῶντας ἂν εἴμαστε σὸ δρόμο, ἔβγαλε τὸ ψάθινο καπέλλάκι της καὶ κάρφωσε ἀπ' αὐτὰ ἓνα στεράνι· τί ὁμορφα τῆς ἔστανε, ἓνας ζωγράφος δὲ θὰ ποθοῦσε τίποτα καλῆτερο, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὴν Ἀνοιξή. Ἦτανε ἡ ψυχὴ τῆς συντροφικῆς μας καὶ μ' ὅλο ποὺ λίγες μέρες τὴν εἶχα γνωρίσῃ, ἐνόμιζα, πῶς ζήσαμε μαζί χρόνια πολλὰ καὶ ποὺ πάντα τὴ γνῶριζα. Εἶχα μάθῃ ὅλα τὰ γούστα της, ὅπως ἐκείνη τὰ δικά μου, καὶ προσπαθοῦσα, ὅσο μπορούσα, νὰ κάνω ὅ,τι τῆς ἔρεσε, ὅπως κ' ἐκείνη εἶχε πολλὰς οροντίδες γιὰ μένα. Βαρυόντανε—τὸ καταλάβαινα—νὰ μὲ βλέπῃ κλεισμένο στὴν ἀμπαρά μου μετὰ βιβλία μου, καὶ γώ—μήπως λίγες μέρες δὲ θάμεινα μαζί της;—τὰ ἐθυσίαζα, γιὰ νὰ παίζω

πινπόν, ποὺ κείνη μοῦ τῶμαθε, ἡ καρμιά περτίδα κροκέ.

—«Τὸ ξέρεις, ποὺ δῶ μέσα γίνηκες πάλαι παιδί;» μοῦλεγε ὁ Νίκος, ὅταν μ' ἔβλεπε καθισμένο κοντὰ στὸ Γιασεμί νὰ ξεφυλλίζω τὰ λευκώματα της, νὰ κοιτάζω τῆς ζωγραφίες, ποὺ εἶχε ὀλάκαιρη συλλογὴ, καὶ νὰ λέω τὴ γνώμη, τὸ γούστο μου.

Ἀλλὰ γιατί νὰ μὴν τὸ κάμω, ἀφοῦ αὐτὸ τὴν εὐχαριστοῦσε; Καὶ κείνη πάλαι μήπως δὲν προσπαθοῦσε νὰ μὴ στεναχωριῶμαι γιὰ τίποτα; Θυμῶμαι μιὰ μέρα, ποὺ μπήκα ἐξῆς στὴν ἀμπαρά μου κ' εὗρηκα καὶ τὴ μικρὴ μου φίλενδα νὰ ξεσκονίζει τὰ βιβλία μου καὶ μετὰ μεγάλη προσοχὴ νὰ τὰ ξαναβάνη στὰ θέση τους.

—«Δὲν εἶναι γιὰ τὸ Γιασεμί αὐτὸ ἡ δουλειά», τῆς εἶπα χαϊδεφτικὰ.

—«Ναί, ἀλλὰ ὁ σορός, ἐγὼ τὸν νοιώσω, φοβᾶται νὰ τοῦ ἀγγίξῃ ἡ καμαριέρα τὰ βιβλία του».

Πῶς νὰ μὴν ἀγαπηθῇ ἓνας τέτοιος χαρακτήρας; Ἀν ποτὲ ἐπόθησα μιὰν ἀδερφοῦλα, ἦτανε κείνη τῆς ἡμέρας, ποὺ πρώτη φορὰ ζήλεψα τὴν τύχη τοῦ φίλου μου.

Σὰ νεκρωμένο φαίνοντανε τὸ σπῆτι, ὅταν εἶλεπε τὸ Γιασεμί, ποὺ πήγαινε σὲ καμμιὰ τῆς φίλενδα. «Λεῖπει ἡ μυροῦδιὰ τοῦ Γιασεμιοῦ» εἶλεγε σπῆν μὴτέρα της, ὅταν περνοῦσε καμπόση ὥρα, ποὺ μεῖς μετὰ τὰ βιβλία μας καὶ κείνη μετὰ τὸ ραψοῦν της δὲ λέγαμε λέξη.

—«Ἀλήθεια, αὐτὴ μᾶς δίνει ζωὴ δῶ μέσα», ἀπαντοῦσε χαρούμενη κείνη.

Κ' ἔτσι ὁ μῆνας πέρασε, ποὺ οὔτε τὸν ἐννοίωσα, κ' ἔρθε ἡ ἐποχὴ ποὺ ὄρισε γιὰ τὸ ταξίδι μου. Μ' ἔκραζε τώρα ἡ Γερμανία, ἤθελε νὰ σπουδάζω, νὰ σπουδάζω πολὺ, γιὰ νὰ γίνω κάτι, τὰ γραμματὰ μετὰ τὰ βιβλία μου, τὴ μελέτη ἐνταυρῶμαι, κ' ὁ πόθος μου μονάχα σπῆν γῆ ἐκείνη. ποὺ γέννησ' ἓναν Γιαζίτ, ἓνα Σίλλερ, ἓναν Κλοπστάκ, καὶ ποὺ σήμερ' εἶναι ἡ ἐστία τῆς σοφίας, θὰ μπορούσε νὰ λάβῃ ζωὴ.

Τὴν παραμονὴ τοῦ ταξιδιοῦ μου—γιατὶ νὰ θυμῶμαι τέτοια πράγματα;—ἔμαστε σπῆν τραπέζα, ὁ καιρὸς συγνεφισμένος. Τὸ Γιασεμί μελετοῦσε σὸ πιάνο τὸ μάθημά της, ἐγὼ δὲν εἶχα τίποτ' ἄλλο νὰ κάμω—τὰ βιβλία μου ἦτανε ὅλα φυλαμένα—καὶ πῆρα μιὰ καρέκλα καὶ καθισα κοντὰ της. Καμάρωνα τὰ ὁμορφα μαλλιά της γυμνὰ σπῆν πλάτη της, καὶ μοῦ ἔρθε ἡ ὄρεξη νὰ κροῦσω τὸ χέρι μου στὸ μεταξένιον ἐκεῖνο σωρό.

γυμνῶν οἱ γυναῖκες κ' ἔσπερνε τὰ σταφύλια σὸ χωρὶ μετὰ τοὺς ἀγωνιάτες. Τὸ χωρὶ ὅμως ἦταν ἄλκιρον κ' ὁ δρόμος κακός· ἐχρειάζονταν μιὰ ὥρα ὀλάκαιρη γιὰ νὰ πᾶν καὶ νῆρθουν τὰ ζῶα. Εἶχαν κάμει ἀπὸ τὴν αἰγὴ τέσσαρες στράτες, καὶ τώρα ὁ ἥλιος ἦταν ψηλὰ κ' οἱ ἀχτῖδες τοῦ ἑπερταν καφετέρης σὸ λιδάδι.

«Νὰ φάμε ψωμί» εἶπε ὁ Σταθης στὲς γυναῖκες «τᾶλγα θ' ἀργήσουν νὰ ξαναρθοῦν, γιατί σὸ χωρὶ θὰ τὰ ταγίσουν, καὶ θὰ γεφτοῦν κ' οἱ ἀγωνιάτες». Κ' ἔτσι λέγοντας ἔρθε σπῆν ἀκροποταμιὰ κ' ἐκάθισε σπῆν ἴσκιον μιανὴς μεγάλης λεύκας· οἱ γυναῖκες τὸν ἀκολούθησαν κ' ἐκάθισαν κατὰ γῆς καὶ κείνες σιμά του. Τὸ ποτάμι ἔρρε φλιφλίζοντας, τὰς ἡμέρας φύλλα τοῦ δέντρου ἐτζίτζίριζαν τρεμάμενα, πολλὰ πουλιὰ ἐκελαιοῦσαν τρογύρου. Ὁ Σταθης ἐμοίρασε τὸ κίτρινο ὠμί, οἱ γυναῖκες ἐπῆραν σταφύλια ἀπὸ τὰ καλάθια τους κ' ἄρχισαν ὅλοι νὰ τρώγουν.

«Εἶνε μέρα νηστεύσιμη σήμερα» εἶπε ὁ Σταθης «γι' αὐτὸ ψωμί μονάτο».

«Ποτὲ νὰ μὴ λείψῃ τὸ «βλοσυρμένο» ἀποκρίθηκε ἀμέσως ἡ Μάρθα.

Ἡ Σταλαχτὴ ἐμασοῦσε σκεφτικὴ σὰ νὰ ἦταν ἡ καρδιά της ἀνήσυχη, κ' εἰπετα ἀπὸ λίγο εἶπε

τοῦ Σταθης:

«Ἐρώτησε τοὺς ἀγωνιάτες ἂν ἔρθε;

«Περιμένεται ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή» ἀπολόγηθηκε καὶ τὸ μέτωπό του ἐσουφρώθηκε».

«Ὁ πεθερός σου;» τὴν ἐρώτησε ἡ Μάρθα ἀναστενάζοντας.

«Ναί» ἀποκρίθηκε ἡ Σταλαχτὴ κατεβάζοντας τὰ μάτια ἀνὰ ἰδοῦμε τί θὰ πεῖ· ἀρόντις μετὰ πῆρε ὁ γιὸς του δὲν τοῦγραψε τίποτα. Μὰ ὅπως κ' ἂν εἶνε γλίσωρα θὰ μὲ στεφανώσῃ ὁ κύρ Γιῶργης· ποὺ νὰ μ' ἀφήκει τώρα τὴν καὶ μὴν; Δύο μῆνες ζοῦμε ἀντάμα».

«Καλὴ στερέωση» τῆς εὐχρηθῆκαν οἱ ἄλλες γυναῖκες· κ' ἡ Λενὸ ἐπρόστεσε:—«Ἀκούεται ὅμως πῶς ὁ γέροντας δὲ σὲ θέλει».

Ἡ Σταλαχτὴ ἐκούνησε τὰς πλάτες σὰ νᾶλεγε «δὲν ξέρω» κ' ἡ Μάρθα τῆς εἶπε ἀναστενάζοντας:—«Δόλια Σταλαχτή».

«Δὲν ξέρουμε ἀκόμα τίποτα» ἔκαμε ὁ Σταθης κατσοφισμένος· «μὰ ὅπως κ' ἂν ἔρθουν τὰ πράματα, ἐσὺ δὲ φταῖς, Σταλαχτή, σὺ ἦταν γραμμένη».

Καμία δὲν ἀπολογήθηκε· κ' ἀπόφαγαν γλίσωρα χωρὶς νὰ προφέρουν λέξη· εἰπετα οἱ γυναῖκες ἐξανέστησαν σὸ θέλημά τους, κ' ὁ Σταθης ἔμεινε ἀκόμα σπῆν ἴσκιον κατρεπώντας τᾶλγα

«Σήμερα εἶνε μεγάλη μέρα» ἀνανοήθηκε· ἀνὰ ἰδοῦμε τί θὰ φέρε. Μὰ ὁ γέροντας ποὺ νὰ συγκαλίνει καὶ δὲ φοβοῦμαι ἄλλον παρὰ τὸ Ἀλκούρα· θάχουμε ἀντάρες». Κ' ἔτσι λέγοντας ἐξαπλώθηκε καὶ ἀποκαμήθηκε.

Ἡ φωνὴ καὶ τὸ σκόντημα τοῦ Ἀρτέμη, ποὺ, καθάλαφης σταλόγος του, εἶχε κατεβεῖ μετὰ τοὺς ἀγωνιάτες σταμπέλι τὸν ἐξύπνησαν. Μετὰ μίας ἀνατινάχθηκε κ' εἶπε:—«Τί εἶνε ἀφέντης;»—«Ἐπειτα ἔτριψε τὰ μάτια του μετὰ τοὺς ρόθους κ' ἐξέταξε προσεχτικὰ τὸ νεό. Τὸν εἶδε ἀχνόν καὶ συγχυσμένο. «Ἦρθε ἡ στιγμή» εἶπε μετὰ τὸ νοῦ του.

Κι' ὡς τόσο ὁ κύρ Γιῶργης ἀποκρενόταν:—«Ἦρθε· κ' εἶχαμε καυγάδες, φωνές, βρισιές, πράματα τεράστια· σήμερα θὰ χαίρεται ὁ Ἀλκούρας· μὰ τί νὰ κάμω; εἶνε πατρίδας».

«Καὶ τί λείπει;»

«Νὰ τὴνε διώξω, ἂν δὲ μὴ μετὰ διώχνῃ κ' ἐμένα. Γι' αὐτὸ μ' ἔστειλε ἐδῶ κάτου· ἀπὸ τὰ τῶρα δὲ θέλει ἀφτὴ νὰ πατήσῃ σπῆτι μας».

«Νὰ τὸν ἀκούσεις» ἀπολογήθηκε ὁ Σταθης ἀμπορεῖ νὰ γένει κ' ἄλλοιως; προσωρινὰ τουλάχιστο, ὡς ποὺ νὰ φύγει».

«Μὰ θὰ μετὰ πᾶρῃ μαζί του καὶ θέλει νὰ φύ-

— «Δέν αφήνεις τώρα τό μάθημά σου, Γιασεμί, τῆς εἶπα παίζοντας μέ τὰ μαλλιά της, νά κουβεντιάσουμε· ἔχεις καιρό νά μελετήσης, ἐγώ αὐριο φεύγω.

— «Ναί, φεύγεις, τί κρίμα!» ἔβγαλε τὰ χέρια της ἀπ' τό πιάνο καί ἡ μορφή της μελαγχόλησε.

— «Σοῦ κακοφαίνεται λοιπόν;»

— «Ὡ ναί, πολύ, καί σένα;»

— «Κ' ἐμένα πολύ, πολύ.»

— «Πέρασαμε τόσ' ὁμορφα, πού ὅλα τώρα θά μοῦ φαίνονται ἄσκημα.»

Τόπτε μέ τόση ἀρίθεια καί εὐκρίνεια, εἶχε ἡ παιδικιά της μορφή τόσο ἀθώα τήν ἐκφραση, πού χωρίς νά συλλογιστώ, πού ἕνα μῆνα μονάχα τή γνώριζα καί πού μ' ὅλο πού τήν ἤθελα γι' ἀδερφή, δέ μοῦ ἦταν τίποτα, πέρασα τό χέρι μου στή μέση της καί τήν τράβηξα κοντά μου, καί ἔτσι τό κεφάλι της ἀγκούμπησε στό στήθος μου. Σήκωσε τότες ψηλά τὰ μάτια της νά μέ κοιτάξῃ καί μοῦ χαμογέλασε μέ γλυκᾶ. Τά χεῖλάκια στό χαμόγελό της ἀνοίχτηκαν, καί τότες, πῶς νά τό πῶ; μοῦ ἦρθε ἡ τρελλή ἐπιθυμία νά κολλήσω στό στοματάκι της τὰ χεῖλη μου. Γιά μιᾶ στιγμή ἔπαψε νά ναι γιά μένα ἡ παιδοῦλα, πού ἀδερφικά ἐτράβηξα στό στήθος μου ἦταν γυναῖκα. Μά ἡ ἀθώότη πού διάβαζα στό βλέμμα της, ἡ ἐμπιστοσύνη γιομάτη ἀφέλεια, πού μοῦ δειχνε γυμνῆ ἀπάνου μου, μέ γύρισαν στόν ἑαυτό μου καί ἔτσι τό στόμα της ἔμεινε παρθένο· ἀγκούμπησα μονάχα τὰ χεῖλιά μου στό μέτωπό της — φιλή ἀδερφικό — ψιθυρίζοντας, «γλυκό μου Γιασεμί!»

Τήν ἄλλη μέρα ἔφευγα γιομάτος ἐλπίδες γιά τό μέλλον μου, γιομάτος ὀνειράτα, πού μονάχα ἡ νεότη ξέρε νά φτεριάσῃ, πῆγαίνα στό ξένα ποθώντας τήν ἄυλη πνευματική ζωή, ἔφευγα εὐτυχισμένος, ἀφήνοντας πίσω μου φίλους ἀγαπημένους, ἔφευγα μέ τή γλυκειάν ἐνθύμηση ἀπό τίς πολυπόθητες ὥρες, πού πέρασα χαρούμενα μαζί τους.

II

Ἐμείνα ἐνανύμηση χρόνος στή Γερμανία, μελετώντας ἀδιάκοπα· μεγαλύτερη σκέψη ἦταν ἡ μελέτη μου, μεγαλύτερη φροντίδα τὰ βιβλία. Ὅσο γινόμουν σοφώτερος, τόσο καί ἡ ὀρεξή της δουλειᾶς μεγάλωνε μέσα μου. Μιά μελέτη, πού τύπωσα σ' ἕνα Γερμανικό περιοδικό, μ' ἔκαμε νά γνωριστώ μέ μερικούς ἀπό τοὺς σοφοὺς τοῦ Μονάχου.

Ἐννοεῖται, πού ἤμουν νέος, εἰκοσιεξή χρόνων μόλις, καί γι' αὐτό τὰ βιβλία δέ μ' ἐμπόδισαν νά

νοιώθω καί τόν πόθο τῆς ζωῆς, καί ἔτσι μολονότι τὰ γράμματα θριαμβέψανε πάντα, χάραξε καί ἡ γυναῖκα στό Μόναχο μερικές γραμμίδες στό θυμητικό μου.

Μέ τό Νίκο γραφόμουν πάντα, σ' ἐκείνον ἔλεγα τίς μελέτες, τὰ γραψιμάτά μου, τοὺς πόθους, τίς ἐλπίδες, τίς πικραπάτες μου· δέν τοῦ κρούσα τίποτα, ἀκόμα καί τὰ πειδ ἀσήμαντα πράγματα κείνος τᾶξερε. Ἀλλά καί αὐτός ποτέ δέν ἔλειψε νά μοῦ γράφῃ, δείχνοντάς μου πού ἡ καρδιά του ἔμεινε πάντα ἡ ἴδια, καλή, ἀφωσιωμένη.

Τί καλύτερο ἀπό τή φιλία τήν ἄδελφ, τήν ἀγνή; Παρηγοριά στή δυστυχία, στήν εὐτυχία διπλή χαρά.

Ἀπό τή Γερμανία ἔφευγα κατόπι γιά τή χώρα τῆς μουσικῆς τήν ὁμορφή Ἰταλία. Εἶχα ποθήσῃ νά ἰδῶ τή Ρώμη καί τ' ἀριστουργήματά της, στά ὁμορφα μνημεῖα της νά ρεμβάσω τήν ἀληθινή ζωή, πού μολονότι νεκρωμένα κλειοῦνε μέσα τους τ' ἄψυχα κείνα μάρμαρα, καί καί γιομάτα ψυχή, πού τοὺς τή φύσηξε ἡ Τέχνη.

Αἰώνια ναί ζωή, ὁ ἄνθρωπος περνᾷ καί διαβαίνει, καί κείνα ζοῦνε πάντα, ἀπάνου τους γράφονται οἱ αἰῶνες δείχνοντας τ' ἀνθρώπινο πέρασμά μας.

Ἐμείνα ὀχτὼ μῆνες στήν Ἰταλία, ἀφοῦ εἶδα τή Βενετία, τή Φλωρεντία, πατρίδα τοῦ Ντάντε, τήν Πίζα, τὸ Μιλάνο καί τόσ' ἄλλα μέρη, τὸ καθένα μέ ξεχωριστή ὁμορφιά, ὅταν — βρισκόμουν στή Ρώμη — λαβαίνω μιᾶ μέρα ἕνα γράμμα τοῦ Νίκου μέ πένθιμο φάκελλο. Μοῦ σκίστηκε ἡ καρδιά, τί τάχα θά μάθαινα; Στά περασμένα γράμματά του, μοῦ μιλοῦσε γιά τήν ἀρρώστεια τοῦ Γιασεμίου, ἀλλά δέν ἔδειχνε τίποτα σοβαρό. Μήπως;.. ὦ ναί, τό γράμμα κείνο μοῦ μάθαινε πῶς τὰ ὁμορφα κείνα νεῖατα σβυστήκανε, πῶς τὸ χαριτωμένο κείνο γέλιο κανενός πειχ τ' αὐτὶ δέ θά μάγει, πῶς τὸ Γιασεμί εἶχε χάσῃ τή μυρουδιά του καί μαράθηκεν τὰ φύλλα του, πῶς λίγο χῶμα σκεπάζει γιά πάντα τ' ὁμορφο κείνο σωματάκι, τόσες ἐλπίδες, τέτοιο χαμόγελο! Λοιπόν, ὅταν φίλησα τ' ἀγνό κείνο μέτωπο, τὸ φίλ μου ἦταν τὸ στερόν τοῦ θανάτου; Φιλοῦσα λοιπόν μιᾶ νεκρή; Κι' ὅμως — πόσο σαρκαίνει κάποτες ἡ ἀντίθεση! — κείνη τήν ὥρα εἶχα νοιώσῃ μέσα μου καινούρια ζωή.

Τήν ἄλλη μέρα πῆρα τὸ τραῖνο γιά τὸ Μπρίντεζι καί ἀπὸ κεῖ τὸ βαπόρι γιά τήν Κέρκυρα. Εἶχε ἀνάγκη ὁ φίλος μου ἐνός ἀδερφοῦ, ἀφοῦ ἔχασε τήν ἀδερφοῦλα του· ἔπρεπε νά πάω νά κλάψω μαζί της, ἀφοῦ πέρασα τότες — γιατί τέτοια εἶναι τ' ἄνθρω-

πινα; — τόσες χαρούμενες στιγμές. Μά πῶς θά μποροῦσα νά βρεθῶ καί μέσα χωρίς ἐκείνην; πῶς θά μπορούσα νά συνηθίσω στόν αἰώνιο μισεμό της;

III

Τόσο σπαραχτικά τὰ λόγια τῆς μάνας της! — «Μὰς ἔφυγε γιά πάντα ἡ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ μας, σὺ τήν πρωτόπες Γιασεμί, τὴ θυμάσαι πόσο γλυκειά, πόσο χαριτωμένη;»

— «Σέ περίμενα, ἔξερὰ πού θῆξθης, μοῦ εἶπε ὁ Νίκος, ἀκούς δεκάξῃ χρόνων κορίτσι νά τό χάσουμε; Δέν πέθανε, μαράθηκε.»

Δέν εὕρισκα νά τοὺς πῶ λέξη. Ἀνόητος ὅποιος πιστεύει, πού στό μεγάλο πόνο ἔχουν σημασία τὰ λόγια· ὅποιος πονεῖ ἀληθινὰ δέν ἀκούει παρὰ τὴ φωνὴ τοῦ πόνου του. Καθήσαμε ὅλη τήν ἡμέρα μέ τὴν δυστυχισμένη ἐκείνη γυναῖκα, τὸ βράδυ ἀργὰ τήν πείσαμε νά πάῃ νά πλαγιασῇ, καί ἐμείναμε μόνοι μέ τὸ Νίκο.

— «Ἐλα μαζί μου, μοῦ εἶπε, καί τὸν ἀκολουθήσα· μέ πῆρε στήν κάμαρα τοῦ Γιασεμίου. Μονάχα· δὼ βρισκω μιᾶ μικρὴ ζαλάρωση, γιατί — τί γέλοιος πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος! — νομίζω, πῶς βρισκομαι μαζί της καί κάποτε κάποτε, πιστεύω, πῶς δέν ἔχει πεθάνῃ. Ἡ κάμαρά της εἶναι, ὅπως τήν ἔφησε, ἰδῶ τὸ κρεβάτι της, ἐκεῖ τὸ γραφεῖο της, ἡ τουαλέττα της, οἱ κορδέλλες, τὰ μαντήλια, οἱ μπουιδιές της, εἶναι ὅλη ἐκείνη, μονάχα πού δέν εἶναι πειδ ἰδῶ.»

Κείνη τὴ στιγμή ἔλθαν νά τοῦ πουν, πῶς τὸν ζητοῦσε ἡ μητέρα του, ἔφυγε καί γύρισε ἀμέσως. — «Πρέπει νά μείνω λιγάκι μαζί της, γιατί ὑποφέρει, μέ συγχωρεῖς» μοῦπε καί ξανάφυγε.

Ἐμείνα μόνος σὲ κείνη τήν κάμαρα πού πρώτη φορὰ ἔβλεπα, ἡ καρδιά μου πονοῦσε, πονοῦσε πολύ, καί ὅσο τὸ βλέμμα μου πλανιότανε στό ἐπιπλα, στό πρᾶματάκια της, τόσο νόμιζα — καί γὰρ σάν τὸ Νίκο — πού δέ θ' ἀργοῦσε νά φανῇ ἐκείνη. Τί θλίβερό, τί ἄδεια ἡ κάμαρα, ὅταν καί μέσα βρισκόνταν ἀκόμα τὰ σημάδια τῆς ζωῆς τ' ἀνθρώπου, πού δέν ὑπάρχει πειδ! Μπροστά στό γραφεῖο της, ὅπου ὁ Νίκος εἶχε ἀποθήσῃ τὴ λάμπα, βρισκόντανε μιᾶ καρέκλα· κάθισα καί καί συλλογιζόμουν ἐκείνην, πού ποῖος ξέρει πότες φορές θᾶχε καθίσῃ στήν ἴδια θέση, καί πού τώρα ἀπόμειν' ἕνα ὄνειρο μονάχα. Παρατηροῦσα τὰ βιβλία της πού ἦταν καί πάνω, ὅταν τὸ μάτι μου ἔπεσε σ' ἕνα δεμένο τετράδιο, τὸ παίρνω καί τ' ἀνοίγω· εἶχε γράψῃ μέ τὸ χέρι της «Οἱ κρουφές μου σκέψες». Εἶχε λοιπόν καί σκέψες κρουφές τὸ μικρὸ καί ἄθῳ κείνο πλασματάκι; Γιά

γομε αὐριο· στέκει ἀπόψε γιά νά δώκει διαταγές γιά τὸν τρύγο.

«Ν' ἀκούσεις;» τοῦ ξανάπε «ὅλη ἡ οὐσία εἶνε δική του.»

«Μοῦ πονεῖ» εἶπε καί τὰ μάτια του ἐθόλωσαν.

«Μέ τὸν καιρὸ κλημονιῶνται ὅλα· δέν τῶθες ἔτσι στήν ἀρχή; ἔπειτα ἐμπλεχτήκες· ἐγώ σ' ἀπτό δέ φταίω.»

«Καί τώρα ν' ἀθετήσω τὸν ὄρκο μου; καί τί θά πεῖ ἀπτό ἡ δυστυχισμένη; καί τί θά πεῖ ὁ κόσμος γιά μένα;»

«Τί θά πεῖ δέν ξέρω· μά ὡς αὐριο τίποτα δέ θά γένει· ἔπειτα ἔχει ὁ Θεός. Δέ θά τήν ἀφήκετε καί ὅλας ἔρημη.»

«Ὅχι· λέει νά τήν προικίσει μέ χτήμα· καί τὰ στολίδια νά μείνουν δικὰ της. Μά δέ μοῦ τὸ λέει ἡ ψυχὴ νά τήν ἀφήκω. Καί τὰ δάκρυα ἐκίλισαν στό μάγουλό του.

«Τόσα πράγματα» εἶπε ὁ Πλακίδας σηκόνοντας τίς φάρδιες πλάτες του «τὰ κάνει κανεὶς χωρίς νά θέλει». Ἐπειτα ἐγύρισε πρὸς τίς γυναῖκες, πού ἐκοίταζαν τοὺς ἀγωγιάτες νά φεύγουν μέ τᾶλογα φορτωμένα καί ἔκραξε: — «Σταλαχτή, ἔλα δὴ τώρα».

Ἐκείνη ὑπάκουσε ἀμέσως· τοὺς εἰσώσε σφυγγίζοντας μέ τὴ μπόλια της τὸ πρόσωπό της· τὰ

μάτια της ἦταν ἀνήσυχα καί τὸ κορμί της ἔτρεμε παγωμένο. — «Ἐδὼ εἶμαι» εἶπε χαμηλόφωνα.

«Σοβαρὰ μαντήλα φέρνει ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ ἀφέντης» τῆς εἶπε ὁ Πλακίδας κοιτάζοντας χάμου· «ὁ καθένας πρέπει νά ὑποτάσσεται στό ριζικό του.»

«Τάμαθα» ἀποκρίθηκε μέ σθημένη φωνή· «τὰ λέν καί πάνου οἱ ἀγωγιάτες· ὁ γέροντας ἦρθε, εἶχαν μαλλώματα μεγάλα, καί σπῖτι τους δέ μέ θέλει.»

«Κ' ἐλπίδα δέν εἶνε νά συγκλίνει» εἶπε ὁ Σταθης. Ὁ Ἀρτέμης ἐδάκρυζε ὅλην τήν ὥρα: — «Τί θέλεις νά γένει» τήν ἐρώτησε τρυφερά.

«Ὅ,τι σοῦ λέει· ἡ καρδιά τοῦ ἀπάντησε γιομάτη πίκρα. «Θυμήσου πού μοῦ δοκίστηκες στῆς Παναγίας τήν εἰκόνα νά μέ πάρεις· ἄλλοιὼς μέ χάνεις ἀπὸ τὸν κόσμος.»

«Θέλεις νά χωρίσεις παιδί καί πατέρα» εἶπε ὁ Σταθης ἀνασκυτώντας· «δέν ξέρεις πῶς ἡ ἀφεντιά του δέν ἔχει οὐσία δική του; πῶς θά ζοῦσατε;»

«Νά μέ πάρει θέλω» εἶπε παραπονετικά· «τὰ πλοῦτη δέν τὰ ζηλέω· μαθημένη εἶμαι ἀπὸ μικρὴ νά δουλεύω σὰ σκλάβο γιά τὸ ψωμί· μοῦ κακοφαίνεται μοναχὰ πῶς ὁ ἴδιος θά σταντεφτεῖ· μά δέν τοῦφταίε ἐγώ· γιατί νά πάθω;»

«Τὸν ἀγαπᾷς γιά νά τόνε σύρεις στή δυστυχία;» «Πόσο τὸν ἀγαπᾷω ρώτησ' τον· μά ἡ τιμὴ μου

ἀξίζει καί ἀπ' τήν ἀγκυρὴ περσότερο.»

Ἐπώπασαν καί οἱ τρεῖς τους γιά χαμπόσου· ὁ Ἀρτέμης ἔκλεισε τὰ μάτια καί ἐσυλλογίστηκε, ἔπειτα ἀναστενάζοντας εἶπε ἀποφασιστικά: — «Δέ μπορῶ ν' ἀνοίξω πόλεμο μέ τὸν πατέρα μου.»

«Καί τί θά γένει;» ἐρώτησε ἡ Σταλαχτή ἀμέσως τρομασμένη ἀπὸ τὰ λόγια του.

«Δέ χάνεις τίποτα» τῆς ἀπάντησε ὁ Σταθης «σοῦ χαρίζουν τὰ χρυσάδια καί σέ προικίζουν μέ χτήμα.»

«Τὰ προικία τους δέν τὰ θέλω» εἶπε ἀψιωμένη «μόν' τὸ στεφάνι πού μῶταξες.»

«Συφορὰ» ἔκραξε ὁ Ἀρτέμης «τὸ πού θέλω δέν τὸ μπορῶ.»

«Δέ σ' ἀφίνω νά μὲ φύγεις» τὰπολογήθηκε ρίχνοντας κίτου τὸ ριζδεμά της καί πιάνοντας τοῦ ἀπελπισμένα τὸ χέρι.

«Τόνε παίρνει αὐριο στή χώρα ὁ πατέρας του» εἶπε ὁ Σταθης μέ ρωνή βρογχή.

«Μ' ἀπαρνέται;» λοιπόν ἐφώνηξε· καί ἐσωριάστηκε κατὰ γῆς κροῦδοντας τὸ πρόσωπο μέ τὰ χέρια κλαίοντας μέ κατὰκαρδο παράπονο.

Κ' ἦρθε τότες στόν ἴσκιό της λεύκα καί ἡ Μάρθα, τοῦ Σταθης ἡ πρεστὴ γυναῖκα, καί ἐτήραξε τήν ἄτυχη ψυχοπονετικά καί ἀναστενάξε βαθεῖα κα.

μένα ἔτρεπε μὴ ἀνακαλύψῃ. Καὶ χωρὶς νὰ συλλογιστῶ, ποῦ ἴσως τὰ φύλλα καίνα νὰ κλειούσανε τὸ μυστικὸ μίαν νεκρῆς, ποῦ δὲν εἶχα δικαίωμα νὰ γνωρίσω, ἤθελῃσα νὰ μὴ πῶ πτὴ ζωὴ ἐκείνη καὶ σὰν ἀνατόμος τῆς σκέψης τῆς νὰ τὴ διαβάσω κατὰ βάθος κα' ἔτσι νὰ γνωρίσω ἐκείνην, ὅπως δὲν τὴ φαντάστηκα ἴσως ποτέ. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἐπαύα νὰ εἶμαι ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου καὶ γίνῃκα ὁ σοφός, ποῦ ψάχνει γιὰ τὴν ἀλήθειαν, ποῦ θέλει νὰ ψυχολογήσῃ, ποῦ ζητάει καὶ στ' ἀσήμαντα ἀφορμὰ γιὰ μελέτη, ποῦ διψᾷ γιὰ τὴν ἀγνωστο.

Ἐρριζα τὸ μᾶτι μου στὴν ἡμερομηνία καὶ στὶς πρώτες γραμμές.

Καμμιὰ πένα δὲ θὰ μπόρῃ νὰ περιγράψῃ τί αἰστανθῇκα· κρῦος ἰδρώτας μ' ἔβρεξε σύσσωμο, ἡ καρδιά μου πολέμουσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ στήθια μου καὶ μὲ κύριεψε ὁ ἀκρατῆτος πόθος νὰ χτυπήσω τὸ κεφάλι στοὺς τοίχους.

Ποτέ μου δὲ θὰ μπόρῃ νὰ φανταστῶ, πῶς ἀντέχει ὁ ἄνθρωπος νὰ πονῇ τόσο.

Ἀρχινοῦσαν «οἱ σκέψεις τῆς» ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ μισεμοῦ μου.

Αὐγούστου 2. 1901.

Ἐρριζε, τώρα ποῖος ξέρει πότε θὰ τὸν ξαναἰδῶ, πότε θὰ ξανακούσω τὴ φωνή του, πότε θὰ αἰστανθῶ τὰ γλυκά του μᾶτια ἀκκουμπισμένα με τὴν καλωσύνη—ἄχ, ἡ καλωσύνη του μ' ἐμάγεψε!—ἀπάνου μου. Τί θλιβερό πράγμα ὁ χωρισμός! ποτέ δὲν ἐπίστευα, πῶς θ' ἀκούσω τόσο πόνο. Ἦν' ἡ ὥρα, ποῦ καθόντανε κοντὰ μου καὶ μούλεγε τόσες ὁμορφες κουβέντες. Ἐγὼ τὸν ἔκουα μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό, ξέρει τόσα πράγματα, εἶναι σοφός, μὰ τὴν ἀλήθειαν σοφός. Φοβάμαι πῶς θὰ μ' εὑρίσκει ἀγέμνη, ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ μὲ συμπαθῇ πολὺ, πολὺ τῶνοιωσα τὴν παρκαμνὴ τοῦ μισεμοῦ του, ὅταν μελετοῦσα τὸ μάθημά μου στὸ πιάνο κα' ἐκείνος!... ἀλλὰ ὄχι, αὐτὴ τὴν κλητέστη στιγμή τῆς ζωῆς μου, οὔτε σὲ σένα, χαρτί, δὲν τὴ λείω, τὴ θέλω γιὰ μένα, μονάχα γιὰ μένα.

Αὐγούστου 15. 1902 — Ἐνόμεζα, πῶς μὲ τὴν

τῆς εἶπε:—«Δυστυχισμένη! ἡ παντοειά σου ἐγάλασε τί νὰ γένεις τώρα!.. Μοῦ πονεῖ σὰ νάσουν παιδί μου». Ἐσφούγγισε τότες τὰ βρεμένα μάτια τῆς, ἐκάθισε χάμου κα' ἐκείνη κα' ἀγκάλιασε τὴν ἀδικομένη συχωριανή τῆς, ποῦταν τώρα πνιμένη ἀπὸ τὴς κλάψες. Καὶ ξεκολλήθηκε, ἀνασκυτώντας τὸν ἄντρα τῆς:—«Στάθη, ἐσύ τᾶκαμε; ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχή σου τόλγα δὲν ἐπράξες καλὰ· τὸ κρῖμα τῆς θὰ σ' εὔρει». Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὸν Ἀρτέμη τοῦπε:— «Λυπήσου τὴν, ἀφέντη».

«Δὲ μπορῶ» ἀπολογήθηκε λυπημένος.

Κι' ὁ Στάθης τὸν ἐσυβούλεψε:— «Ἄς ἀφίσουμε μοναχὲς τὲς γυναῖκες θὰ παρηγορηθοῦν καλῆτερα, κα' ἄς πᾶμε τώρα στοῦ πατέρα σου». Κ' ἔτσι λέγοντας τὸν ἐπιασε γλυκὰ ἀπὸ τὸ χεῖρ καὶ τὸν ὤδηγούσε πρὸς τὰ ἔβγα τοῦ ἀμπελιοῦ ὅπου ἔβρασε καὶ τᾶλογο.

Μὰ ἡ Σταλαχτή, ἅμα ἐκατάλαβε πῶς εἶχαν κινήσει, ἀνασηκώθηκε τραβώντας τὰ μαλλιά τῆς, ποῦχαν ξεπλεχτεῖ ὡς τόσο, καὶ φώναξε ἀπελπισμένα:—«Ποῦ πᾶς; ποῦ μ' ἀφίνεις; πῶς θὰ παρυσιαστῶ στὸ σπῆτι μου; Κ' ἐπειτα ἀπὸ μία στιγμή ἀκολουθώντας με τὸ βλέμμα ἐξαναρώναι:—«Δὲ θὰ ζήσω, δὲ θὰ ζήσω».

«Δυστυχισμένη» τῆς εἶπε ἡ Μάρθα κλαίοντας, ἐνῶ ὁ Ἀρτέμης ἐκαβαλλίκευε τώρα τᾶλογο.

Μὰ ξάφνης τὰ μάτια τῆς Σταλαχτῆς ἐστύψαν· ἐσφούγγισε πάλι τὸ πρόσωπό τῆς με τὴ μπόλια καὶ μία στιγμή ἐστάθηκε ἀσάλευτη στὸν τόπο τῆς, καρφόνοντας τὸ περίλυπο μᾶτι τῆς ἀπάνου στοὺς ἄντρες ποῦ ἀναχωροῦσαν. Ἡ καρδιά τῆς τὴν ἐπρόσ-

θέληση θὰ μπόρῃ νὰ τὸν ξεχάσω, μὰ εἶναι ἀδύνατο. Ἐγάρφτηκε μὲ γράμματα ἄσβυστα στὸ θυμητικὸ μου. Δὲ βρίσκομαι καλὰ πονθενά, δὲν εἶμαι ποτέ καὶ γιὰ τίποτα εὐχαριστημένη. Ἄν ἐκεῖνος ξαναρχόντανε, νομίζω, πῶς θὰ πῆθαι ἀπὸ τὴ χαρὰ μου. Πῶς περίμενα γράμμα τοῦ! Εἶχα μετρήσῃ τὴς ἡμέρες, λογαριάζῃ ὅλα κα' ἔξεραι πότε θὰ γράφει, κα' ἔτσι ὅταν ἐφεραν τὸ ταχυδρομεῖο, ἀμέσως ξεχώρισα τὸ γράμμα τοῦ. Ἐγάρφει τοῦ Νίκου. Μὰ τί χαρὰ τὸ πῆρε καὶ τ' ἄνοιξε, τὸν ἀγαπᾷ τόσο καὶ κείνος! Ἐμένα ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ. Μόλις τὸ διαβάσε μὰς εἶπε: «Μοῦ γράφει ὁ ξενιτεμένος μας, ποῦ σὰς χαιρετᾷ ὅλους καὶ πῶς ποτέ δὲ θὰ λησμονήσῃ, ποῦ εὑρήκε σὲ μὰς μὴ δευτέρῃ οἰκογένεια. Τὸ Γιασεμί ὅμως χαιρετᾷ χωριστά». Κοκκίνησα ὅλη ἀπὸ τὴ χαρὰ μου, μὲ θυμᾷται λοιπὸν μὲ συμπάθεια; Τί καλὰ!!

6. 9. 1902 — Τί κακὸ ποῦ μοῦ κάνει ἡ θάλασσα! μὰς χωρίζει ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους μας, πάντα πλατειά, ἀτέλειωτη, ἀδιάφορη, τὴ μισῶ κα' ὅμως στὸ νησί μας, ὅπου κα' ἂν πᾶς, τὴν ἔχεις μπροστά σου. Κατάρχα.

3. 10. 1902 — Χτές ὁ Νίκος μοῦ πρότεινε νὰ πᾶμε στὴν Ἀνάληψη. Μία ὁμορφὴ μέρα Ὀχτωβριανή. Δὲν ἔλαβα τὴ δύνμη νὰ πάω, θὰ ὑπόφερα πολὺ· μοῦ θυμᾷε τόσες χρυσές, ἀλησμόνητες στιγμὲς αὐτὸς ὁ περίπατος. Τοῦπα, πῶς μοῦ πονοῦσε λιγάκι τὸ κεφάλι. Ψέμα.

1. 1. 1903 — Σήμερα Πρωτοχρονιά, πόσες εὐχές τοῦ στέλν' ἡ ψυχὴ μου. Μὲ συλλογίζεται ταχα καὶ κείνος σήμερα; Ἐλαβα τόσα χαρίσματα, τόσα γλυκά, τόσες εὐχές, κα' ὅμως ὅλα μ' ἀφήνουν ψυχρὴ κα' ἀδιάφορη. Καὶ θᾶδνα ὅλα τὰ χαρίσματά μου, κα' ὅλα τὰ χρυσάφια τοῦ κόσμου, γιὰ μὴν εὐχὴ ἀπὸ τὰ χεῖλιά του. Μὰ πῶς ἀφοῦ βρίσκεται τόσο μακριά, στὴ Γερμανία; Νὰ ξέρῃ τάχα ἡ Γερμανία τὴν εὐτυχία τῆς;

4. 3. 1903 — Ποτέ μου δὲ θὰ λησμονήσω τὴ

τάξε νὰ τοὺς τρέξει κατόπι, γιὰτί αἰστανθῇκε πῶς ἦταν τελειωτικῶς χαμένη, ἂν ἐκεῖνος ποῦ τὴν εἶχε ἀπατήσει ἐκατάφευγε νὰ περνᾷ χωρὶς τὴν ἴδιαν τοῦ σπιτιοῦ του τὸ κατῶφι, καὶ νὰ κλειστῇ μέσα, αἰστανθῇκε πῶς διωγμένη καὶ παρατηρημένη δὲν ἐμποροῦσε πλὴν νὰ μένει στὸ χωριὸ τῆς, καταφρονεμένη ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλον καὶ οὔτε ἄλλου, γιὰτί παντοῦ ἡ ντροπὴ καὶ ἡ ἀπελπισία θὰ τὴν ἐσυτρόφευαν. Κι' ἀνανοήθηκε καὶ τὸν πατέρα τῆς, τὴν καινούρια του πίκρα, τὴν ἀδυναμία του, καθὼς κα' ὅλας τὸ Γιάννη τὸ Λάκουρα, ποῦ θὰ βρισκότουσαν πάντα μπροστά τῆς γιὰ νὰ τὴν ἐλέγχει.

Μὲ μίας ἐπῆρε τὴν ἀπόφαση κα' ἐρρίχτηκε κα' ἐκείνη πρὸς τὸ ἔβγα τοῦ ἀμπελιοῦ φωνάζοντας:— «Σταμάτησε, σταμάτησε γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ».

Μὰ ὁ Στάθης, καθὼς τὴν ἐνόησε, ἔβιασε τᾶλογο κεντώντας τὸ ἀπὸ πίσω, κα' ἐγλιγορέψε τὸ πάτημά του, γιὰτί κα' ἀφτὸς ἀμέσως ἐκατάλαβε, πῶς ἐπράπε μὲ τὸν Ἀρτέμη νὰ φτάσουν πρώτοι στὸ σπῆτι, καὶ ν' ἀποφύγουν ἔτσι σκληρὴ μέσα στὸ χωριό, μπρὸς στὸν κόσμο, ποῦ ἄσφαλτα θὰ ἐσυναζότου. Κ' εἶπε τοῦ κύριό του:— «Μὰς ξατρέχει, ἀφέντη, μὴν ἀντικρατῆσεις τᾶλογο καὶ μὴ φοβάσαι γιὰ μένα τὰ ποδάρια μὲ βαστοῦν».

Ὁ ἄλλος δὲν ἀπάντησε κα' οὔτε δὲν ἐγύρισε νὰ τηράξῃ ὀπίσω του· μὰ τώρα ὁ δρόμος ἐγινότου ἄσκημος, ἀνηφορῆτος, γιοματὸς στοργυλοῦς γούλους, ὅπου τὸ ποδάρι τοῦ ζώου δὲν ἐμποροῦσε πλὴν νὰ πατήσῃ, ἀλλὰ ἐγλυστρεύει κα' ἐσκόνταψε. Κ' ἔτσι τὸ τρεχατὸ ἐλιγύστεψε τόσο, ποῦ ἡ Σταλαχτὴ τοῦς εἶχε σιμῶσει ἀρκετὰ κραζώντας πάντα:— «Σταμάτα, σταμάτα». Κι' ἀπὸ τὴ φωνὴ τῆς ἐκαταλάβαιναν οἱ ἄντρες πῶς καθε στιγμὴ ἐκέρδιζε

σημερινή τὴ γράφω στὸ βιβλίο μου, γιὰτί θέλω νὰ τὴ θυμᾷμαι πάντα, πάντα. Εἶδα τὸ Νίκο νὰ διαβάξῃ ἓνα γράμμα, κοιτάζω τὸ φάκελλο κα' ἀπὸ τὸ γράμμα κατὰ βάθος, ποῦ ἦταν Ἐκείνου, ποῦ οὔτε μὴ στιγμὴ δὲν ἐσβύστηκε ἀπὸ τὸ λογισμό μου. Βλέπω τὸ Νίκο νὰ γελά διαβαζόντας το καὶ γεννιέται μέσα μου ἡ τρελλὴ ἐπιθυμία νὰ μάθω τί γράφει. Γράμμα ξένο νὰ διαβάσω; Ἡ μακρὰ λείει, πῶς εἶναι τὸ χειρότερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου, τὸ πειρὸ ἀνθρώπου, ἀλλὰ θέλω νὰ ξέρω τί κάνει, πῶς βρίσκεται, πῶς σκέφτεται. Βλέπω τὸ Νίκο ποῦ τὸ κλεῖ στὸ συρτᾶρι τοῦ γραφείου του, περιμένω νὰ φύγῃ, τρέμω ὅλη ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου. Τέλος ὁ Νίκος βγαίνει ἀπὸ τὴν κάμαρα, ἀνοίγω σὰν κλέφτης τὸ συρτᾶρι. Ξεδιπλῶνω τὸ γράμμα, ἄχ Θεέ μου, πῶς ἡ καρδιά μου χτυπάει καὶ πῶς τώρα μοῦ ξεσκιζεῖ τὰ στήθια! Ἐδιαβάσα ὅτι ἐγάρφει δὲν τὸ ἤθελῃσα!— «Στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ξανθῆς Γερμανίδας λησμονῶ τοὺς κόπους μου ὅλους· εἴν' ἓνα πλᾶσμα χαριτωμένο, ποῦ ὅταν θέλει σὲ τραβᾷ, σὲ μαγεύει, σὲ μεθᾷ. Ὁραϊότερη ἀπὸ σονέττο τοῦ Πατρᾶρχα, ἀπὸ Συμφωνία Μότσαρτ, ἀπὸ εἰκόνα Ραφαήλου». Δὲν ἐδιαβάσα ξένο γράμμα; Ὁ Θεὸς δὲ μπόρῃ νὰ μὲ τιμωρήσῃ σκληρότερα γιὰ τὸ φταξιμό μου. Εἴμαι ἀλήθεια παιδί ποῦ κλαίω; γιὰτί δὲν κρατιῶμαι πειὰ καὶ κλαίω. κλαίω, μὰ πονῶ τόσο!

6. 5. 1903 — Ἀκούε νάναι Ἀνοιξη καὶ γὰ νὰ τὰ βλέπω ὅλα μαῦρα κα' εἴλεγα πρὶν πῶς ὑπόφερα; Ἀδυσταχτος πόθος εἶναι ὁ σημερινός.

8. 8. 1903 — Πόσο χειρόμωνα νὰ μὲ κραζῇ Γιασεμί, αὐτὸς εἴλεγε, πῶς μονάχα τέτοιο ὄνομα μοῦ ταιριάζει, τὸν ψεύτη! Τώρα, ἔσὰ μὲ κραζοῦν Γιασεμί, νομίζω πῶς ἀκούω τὸν ἥχο νεκρικοῦς καμπάνας.

Κ' οἱ σκέψεις τῆς ξεκαλοῦθευταν τὸ ἴδιο πάντα· γυρίζω τὰ φύλλα, φοβάμαι μὴν ἐρῇ κανέναν, καὶ θέλω, ὦ νὰί, πῶς τὸ θέλω, νὰ φτασῶ ὡς τὸ ὕστερο. Κάτι μοῦ σφίγγει τὴν καρδιά καὶ νομίζω πῶς μοῦ τὴ ματώνει, μὰ μ' ἀρέσει, αἰστανόμενα τὴν ἡδονὴ τοῦ πόνου.

δρόμο κατόπι τοὺς καὶ θὰ τοὺς ἔφτανε βέβαια ἂν ὁ κακοστρωμένος ἀνήφορος εἶχε ἀκόμα μακρὸς ἀρκετό, καὶ γιὰ τοῦτο ἐκεντοῦσαν τᾶλογο χωρὶς πάψιν. Ἐκείνη ὅλο ἔκανε δύναμη νὰ γλιτωρέψῃ τὸ τρέξιμό τῆς· ἡ ἀπελπισία, ὁ ταραχος τῆς ψυχῆς τῆς τῆς ἔδιναν ἀσυμείθιστη μπόρση, καὶ ἐγκαρδιόντουσαν πῶς καθε στιγμὴ ἐγενότου μικρότερη κα' ἡ ἀπόστασις. μὰ αἰστανότου κα' ὅλας πῶς ἡ πνοὴ ἔρχιζε νὰ τῆς λείπει, καὶ παρατηροῦσε πῶς ἦταν σιμὰ τὸ τέλος τοῦ ἀνήφορου. Ἐπειτα τᾶλογο θὰ πηλαλοῦσε στὸν ἴσιο δρόμο, καὶ πῶς θὰ δυνότου νὰ τὸ προστάξῃ! Κ' ἔτρεχε, κα' ἔτρεχε.

Ἦταν τὸ ρόδοιο φυτεμένο ἐλῆες, ὁλοπράσινο κα' ἐπιδόροσο· τὰ φύλλα καὶ τὰ λουλούδια ἐμισοκόρουσαν τὸ δρόμο ποῦ τώρα ἐγύριζε λίγο· καὶ στὸ γύρισμα ἦταν κα' ὅλας ἓνα μονοπάτι, κουραστικό, ὁρῶ καὶ γιοματὸ σκαλιὰ, μὰ ποῦ ἐκοφτε καμπόση στράτα κα' ἔβγαζε κα' αὐτὸ στὴν κορφή τῆς βράχης, στὸ τέλος τάνησору. Κ' ἡ Σταλαχτὴ τὸ πῆρε. Ἀεχάμενη ἀνέβαινε κα' ἔβλεπε τᾶλογο ν' ἀνεβαίνει διπλά τῆς τὸ γύρο, ὁ ἴδιος τῆς ἔβρεχε τὸ πρόσωπο καὶ τὸ λαροῦγγι τῆς ἦταν στεγνὸ καὶ τὴν ἐτυραγνόουσε. Ἐφτακε πάνου· ἀλλὰ κείνην τὴ στιγμὴ τᾶλογο ἐδιὰβαινε ἀπὸ μπροστά τῆς, κα' ὁ Ἀρτέμης, ποῦ ἦταν καθιστὰς καθιστὰ στὴ σκαρία καὶ τῆς ἐγύριζε τὲς πλάτες, δὲν ἐστράφηκε οὔτε νὰ τὴν κοιτάξῃ. Μὲ δύο τρεῖς βιαστικὲς λασιές τὸ ζῶο ἀποτέλειωσε τὸν ἀνήφορο.

Καὶ κείνη ἐνόμισε πῶς οἱ δυνάμεις τῆς τὴν παραιτοῦσαν, ἔκουσε τὰ πλεμόνια τῆς νὰ σφουρίζουν, καὶ τῆς ἐφάνηκε πῶς ἐπεφτε στὴ γῆς. Ἐσῦρθηκε ἀκόμα σιγὰ σιγὰ κατόπι τοὺς, ἀλλὰ τᾶλογο τώρα ἔτρεχε στὸ σιάδι κα' ἐπήγαινε καθε στιγμὴ μακρό-

2. 6. 1904. — Τὸ περίμενα, πῶς θ' ἀρρώ-
σταίνα· ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἐφυγε, ἔλεγα, θὰ μπο-
ρέσω νὰ ζήσω; Σήμερον ὁ γιαντρός φαινόντανε στενο-
χωρημένος, μὲ μισόλογον ἀπαντοῦσε τῆς μητέρας
μου. Ὁ ἀνότητος! γὰρ νὰ τὴν ἀνασυχῇ τὴν καθημένη
περσότερο. Ἐγὼ ὅμως εἶμαι ἡσυχῇ, λυπᾶμαι μονάχα
γιὰ τὴ μαμά· ἀδιαφορῶ γιὰ ὅλα τῆλλα. Θὰ φαίνε-
ται παρὰξενον, ἀφοῦ εἶμαι τόσο νέα, μὰ πάλι ἀφοῦ
νέα γινώρισα τὴν πίκρια τῆς ζωῆς; Μὴ σὲ μέλει,
μικροῦλά μου, καὶ πάντα γελαστή θὰ μὲ βλέπης,
θὰ κἄνω ἀγῶνα, τὸ ξέρω, μὰ ἀφοῦ εἶναι γιὰ τὴν
ἡσυχίαν σου! Γλυκεῖά μου μάννα, σὺ μονάχα ἀπὸ
τὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ, ὡς ποῦ νὰ σφαλίσῃ τὰ μά-
τια του, εἶσαι πάντα ἴδια, φιλόστοργη, πονετικιά,
χρυσή, σὺ μονάχα.

Δὲν ἀντέχω νὰ διαβάσω τὴν ἱστορίαν τοῦ πόνου
της· ἡ καρδιά μου χτυπᾷ σὰ δαίμονισμένη. Γυρίζω
γλήγωρα τὰ φύλλα, φτάνω στὴν ὕστερην ἡμερομηνία,
εἶταν γραμμένη ἐξ ἡμέρας πρὶν πεθάνῃ.

Ὀχτώβρις 12. — Σήμερον μοῦ περνᾷ μιὰ ιδέα·
μ' ἀγαποῦσε σὰν ἀδερφὸν του, γιὰτ' ἤμουν μικροῦλα,
σὰ μὲ ξαναίδῃ μεγάλη παιδί, ποῖος ξέρει... Μπορεῖ
αὐτός; νὰ τὸ πιστέψω; μήπως δὲ διάβασα τὴν ἀγά-
πην στὰ μάτια του τὴν παρκαμένη τοῦ μισμοῦ του;
τί σημαίνει, ἂν τότες ἀγαποῦσε μιὰ μικροῦλα; μή-
πως οἱ μικρές δὲ μεγαλώνουν;

Δὲ μπορῶ νὰ γράψω πολὺ, μοῦ τρέμει τὸ χέρι
καὶ τὸ μέτωπό μου καίει, ὡς πῶς καίει! Ἀχ! ἄς αἰ-
στανόμουν μιὰ ἄλλη φορὰ τὰ χεῖλιά του στὸ μέ-
τωπό μου, θὰ μοῦ περνοῦσε ἡ καούρα καὶ θὰ ξαναρ-
χόντανε ἡ ζωὴ στ' ἀρρωστημένο μου κουφάρι, δεύ-
τερη ζωὴ θὰ λάβαινε τὸ Γίασμι. Ἀχ! ἄς τὰ αἰ-
στανόμουν μονάχα! Μὰ ἡ Γερμανίδα; Ἀχ, αὐτ' ἡ
Γερμανίδα!

Ἐδῶ τελειώνουν οἱ «Κραυφές της σκέψης» τόσα
μαχαίρια γιὰ τὴν καρδιά μου.

Καὶ μπροστὰ στὶς σκέψεις ἐκείνες, εἰκόνα μιᾶς
ἀγνῆς καρδίας, ἐνὸς εὐγενικοῦ χαραχτήρα, στὴ θέση

τερα. Τότες ἐνοιῶσε πῶς σωτηρία πλὴν δὲν ὑπάρχει,
πῶς ἡ μοῖρα τὴν ἔφερε στὸ χαμό. Ἐκοίταξε ὁλό-
γυρά της χωρὶς νὰ ξέρει γιατί, κ' εἶδε σιμὰ της
πολὺ ἓνα πηγάδι. Καὶ μὲ μιᾶς ἐοξεε στὸ νοῦ της ἡ
ιδέα, πῶς τὸ πηγάδι θὰ τῆς προωδοῦσε ἡσυχὴ θά-
νατο, ἀνάπαψη γιὰ τὰ πάθια της ὅλα· καὶ μόλις
ἐσκέφτηκε τὸ θάνατο καὶ τὸν ἀποφάσισε. Ἐπῆσε μέσα
μὲ τὸ κεφάλι. Τὸ νερὸ ἀρμυρῶν ἔβρασε· ὁ θόλος ἀν-
τιλάλησε.

Καὶ τὰν κακῶτα τοῦ νεροῦ καὶ τῇ βοῇ τᾶκου-
σαν κ' ὁ καθαλλάρης κ' ὁ Στάθης, κ' ἐγύρισαν
νὰ κοιτάξουν τρομαγμένοι κ' οἱ δύο.

«Ἐπῆσε μέσα» εἶπε ὁ Ἀρτέμης γυρίζοντας τὰ-
λογο καὶ κιτρινίζοντας.

«Ἐπῆσε μέσα» εἶπε ὁ δούλος του ἀνοίγοντας τὰ
μαξία.

«Νὰ τὴ γλυτώσουμε» ξανάειπε ὁ Ἀρτέμης κ'
ἐκίνησε μ' ὅλη τὴ γλινωραδα τᾶλόγου του, ἐνῶ ὁ
ἄλλος τὸν ἀκολουθοῦσε καταπόδι.

Σὲ μιὰ στιγμή ἔφτασαν τὰ νερά ἐχτυπιῶνταν
ἀκόμα· κ' ἐνῶ ὁ Ἀρτέμης ἐπηδοῦσε ἀπὸ τᾶλογο
ὁ Στάθης ἐσκυψε στὸ φροχέλι κ' ἐμέτρησε μὲ τὸ
βλέμμα στὸ βάθος. — «Κατεβαίνω» εἶπε.

«Ὅχι δὲ σὲ σὶνω» τοῦ ἀποκρίθηκε· λύσε γλί-
γωρα τὰ σαμαρσκόικα θὰ κρεμαστῶ ἔγώ». Κ' ἔτσι
λέγοντας ἐρρίχνε μερικὰ φορέματα, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐ-
ξεμπερθεύε γοργὰ τὰ σκοινιά, κ' ἔδενε μιὰ κλώνα
σ' ἓνα σιμωτεινὸ δέντρο. Ἐπειτα ἤρθε ἀμέσως στὸν
Ἀρτέμη, πούχε καθίσει στὸν πηγαδιοῦ τὴ βύρα,
καὶ μὲ τὴν ἄλλη κλώνα τὸν ἔδεσε ἀπὸ τὴ μέση.
Πατώντας στοὺς τοίχους ἔρχισε τοῦτος ἐφτὺς νὰ κα-
τεβαίνει, κ' ὁ Στάθης ἐβάστουσε ἀπὸ πάνω τὸ

ἐκεῖνη ποῦ γύρω της φτερούγισαν ὄνειρατ' ἀγνά,
χρυσῆς ἐλπίδες, πόνοι, ἀπελπισίες, στεναγμοί, στὴ
θέση ἐκείνη ὁ σοφός, Γίασμι μου, σκέπασε τὸ πρό-
σωπο μὲ τὰ δύο του χέρια κ' ἐκλάψε σὰ μικρὸ παιδί,
ἐκλάψε δὺο θανάτους, τὸ θάνατο μιᾶς ὁμορφῆς νεό-
της — σπαρχατικὸ νέκρωμα ἀγῶν νεανικῶν παλμῶν
— καὶ τὸ θάνατο τῆς εὐτυχίας του, ποῦ τὴν ἔχασε
πρὶν τὴ γνωρίσῃ καὶ ποῦ ὅταν ἔμαθε τὴν ὑπαρξή
της κείτονταν μπροστὰ του πτώμα, ἐρείπιον, μνήμα,
σκοτεινιά.

Καβαδάτες 18. 9. 1905.

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΟ ΑΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟ

Φίλε Νουμά,

Μία μικρὴ ἱστορία σχετικὴ μὲ κάτι ποῦ γράφεις
στὰ Φαινόμενα καὶ Πράγματα τοῦ τελευταίου φύλλου
γιὰ τὴ μετάφραση τοῦ Εὐαγγελίου.

Τὴν περασμένη Λαμπρῇ. Ἐδῶ στὸ νησί μας
κοντὰ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μιλοῦν καὶ τὴν Ἀρβα-
νίτικη. Στὸν ἑσπερινὸ τῆς Λαμπρῆς—τὴν Ἀγίαν
δηλαδή—συνειθίζουσιν κ' ἐδῶ νὰ διαβάζουν τὸ Εὐαγ-
γέλιον ὅλοι οἱ παπαδες σὲ ἄλλη ὁ καθένας γλῶσσα.
Πρῶτα διαβάζαν τὸ κείμενον, μιὰ μετάφραση σὲ κα-
θαρέθουσα, καὶ μιὰ ἀρβανίτικη. Ἀπὸ τὰ Εὐαγγε-
λιακὰ τὸ διαβάζουν μόνον ἀρχαῖα καὶ Ἀρβανίτικα.
Ὅταν τέλειωσε ὁ ἑσπερινὸς μιλοῦσα μὲ κάτι φίλους
μου σφουγγαράδες ἀπλοῦς, ἀγράμματος σχεδὸν ἀν-
θρώπους. Ὁ ἓνας τότε μοῦ εἶπε. *Τὴν ὁμορφὴν τὸ
Εὐαγγέλιον σήμερον. Μοῦ γόμισαν τὰ μάτια δάκρυα.
Μὲς τὴν καρδιά μου τὸ νοῦσα.*

Καὶ μοῦ ξανάειπε τὰ ὁμορφώτερα λόγια τοῦ Εὐ-
αγγελίου... ἀρβανίτικα. Ἐκεῖνα εἶχε νοιώσει, γιὰτ'
εἶταν γραμμένα σὲ μιὰ ἀπὸ τὰς δύο γλῶσσας ποῦ
μαθαίνει ἀπὸ μικρός.

Ἄς εἶναι· μὲ φώτισε τότε ἓνας ἄλλος ἀπὸ τὴν

σκοινὴν τεντωμένο, βοηθώντας τον ἔτσι στὸ κατεβα-
σμα. Τὸ πηγάδι ἦταν βαθὺ κ' εἶχε νερὸ πλῆθος.

«Βάστα» εἶπε ἀπὸ μέσα ὁ Ἀρτέμης ἄμα ἔ-
φτακε τὴν ὄψιν τοῦ νεροῦ, ποῦ ἀνακατενότου. Κ' ἐ-
κοίταξε. Ἡ Σταλαχτὴ ἐξαναρχοῦν στὸν ἀφρὸ
κουτώντας ἀκανόνιστα κ' ἀπελπισμένα τὰ χέρια,
κ' ὅταν τὸ κεφάλι της ἐβγήκε ὄξω, τὸ στόμα της,
πούθελε νὰ φωνάξῃ, ἐγαργάρισε βραχνὰ μιὰ στιγμή,
ἐπειτα τὸ νερὸ τὴν ἐσκέπασε μπουρμουλίζοντας, κ'
ἔρχισε σύγκορη νὰ βουλάει. Μ' ἓνα χέρι ὁ Ἀρτέ-
μης ἐκρεμάστηκε ἀπὸ τὸ σκοινὶ κρατώντας τὰ πό-
δια στὲς λιθασμένες πέτρες, ἐσκυψε μ' ὀρμή, κ' ἔ-
δραξε ἀπὸ τὰ μαλλιά τὴν δυστυχισμένη. Τὴν ἐτρά-
θηξε πάλι ἀπάνου· τὰ χέρια της ἐσπερδουκλωθῆκαν
στὸ βραχιόνι του καὶ τὰ νύχια της ἐμπηχτήκαν
στὸ κρέας του.

«Τράβα» ἐφώναξε ἀπὸ μέσα «εἶνε βραειά· μο-
ναχὸς δὲ θὰ μ' ἀφῶσω ν' ἀνέβω».

«Βαστάξου μιὰ στιγμή» ἀποκρίθηκε ἀπὸ πά-
νου· «ἀκάποιος ἔρχεται καὶ θὰ βοηθήσῃ. Ἐπλάνω-
σε». Καὶ μ' ὅση δύναμη εἶχε στὰ πλατεῖά του
στήθια ἐφώναξε:—«Ἐλα γλήγωρα, Γιάννη· ἐδῶ πνί-
γονται».

«Πνίγονται;» εἶπε στατικὸς ὁ Γιάννης ὁ Λάκου-
ρας, πούχε φτάσει τρεχάτος. Κ' ἐπρόστεσε. — «Ἐρ-
χόμενα στὰμπέλι, ἤξερα πῶς θὰ συνέβαινε κάτι,
ἀφοῦ τὴν ἀπελπίσατε». Κ' ἐπῆσε τὸ σκοινί.

«Τράβα» τοῦπε ὁ Θανάσης πέρνοντας φῶρα
«κρέμονται κ' οἱ δύο· τράβα».

Μὰ ὁ Γιάννης ἐμεινε ἀκίνητος. Κι' ὁ Στάθης
ἔστρεψε τὸ πρόσωπο καὶ τὸν ἐκοίταξε κατάματα·
τὸν εἶδε γλωμῶ, μὲ τὰ μάτια βγαλμένα ἀπὸ τὰς
κόχες, μὲ σκληρὴν ἐκφραση στὰ χεῖλιά. Κ' ἐτρόμαξε.

συντροφικὰ—αὐτὸς εἶχε βγάλει τὸ ἑλλ. σχολεῖο —
γιατὶ τάχα νὰ μὴ διαβάσουν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ στὴν
ἄλλῃ γλῶσσα νὰ τὸ καταλαβαίνουν κ' ἐμεῖς; Μὲ
λίγα λόγια τοῦς θύμισα τὰ Εὐαγγελιακὰ καὶ γιὰτ'
δὲν ἀσφόνουν οἱ μοῦμιες τῆς Ἀθήνας νὰ μεταφραστῇ.
Καὶ ἀνοιξαν τὸ στόμα καὶ ἀποροῦσαν, καὶ θὰ ἀπο-
ροῦν ἀκόμα πιστεύω. Καὶ ὁ ἀκηκόων μεμαρτύρησε.

Ἰδὲ 3 Ὀχτώβρι 1905.

Μ. ΑΝΘ.

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΛΟΜΑΔΙΑΤΚΟ

Ἀπὸ Πέμπτη ὁ Πέμπτη

Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Κυρ. Μανρομυχάλης.

Σκοτωμοί. Ἐπαρχίαι: 6.

Λαβωμοί. Ἀθήνα 4, Περαιὰς 3 ὁ ἐνὸς ἀπὸ
τὸ τράμ), Ἐπαρχίαι: 10.

Κλεψιές. Ἀθήνα 5, Περαιὰς 1, Ἐπαρχίαι: 4
(Μιὰ ληστεία στὴ Μάντρα καὶ ἄλλη μιὰ στὴν
Ἀγινιά).

Ἀπαγωγές. Καμιά. Περίεργο!

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Κάποιον λογιώτατον ὁ γιὸς πῆγαινε στὸν πόλεμον κ'
ἔταξε στὸν πατέρα του ὅτι θὰ τοῦ φέρῃ τὸ κεφάλι ἐνὸς
ὄχτρου.

—Ἐῦχουμα: νὰ γυρίσῃ χωρὶς κεφάλι, φτάνει μόνον νὰ
σὲ ἰδῶ γερὸ καὶ νὰ χαρῶ.

—Ταξιδεύοντας κάποτε ἓνας λογιώτατος, ἓνας κρη-
μλὸς κ' ἓνας μπαρμπέρης, συμφωνήσανε νὰ φυλάξῃ καθένας
τοὺς τέσσαρες ὥρες, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο θὰ κοιμῶνται. Κι
ἔπῃσε ὁ λαχνὸς πρῶτον στὸν μπαρμπέρη· κι αὐτὸς γι' ἐ-
στέῃο ξούρισε τὸ κεφάλι τοῦ λογιώτατου ἐνῶ κοιμότανε,
κι ἄμα ἤρθεν ἡ ὥρα του τὸν ξύπνησε. Μὰ ὁ λογιώτατος
ξύπνώντας, τὸ κεφάλι του ὕστερ' ἀπὸ τὸν ὕπνον καὶ βρίσκον-
τάς το δίχως τρίχας, εἶπε·

—Τί βλάκας αὐτὸς ὁ μπαρμπέρης; ἔκαμε λάθος κι
ἀντὶ γιὰ μένα ξύπνησε τὸν καραφλό.

«Ὅτ' αὐτοὺς πνίξω» εἶπε ὁ Γιάννης.

«Τράβατε» ἐφώναξε ἀπὸ κάτου ὁ Ἀρτέμης «τὰ
χέρια μου καίνε σὰ νὰ βαστοῦσα ἀθράκια».

«Τί θὰ κάμεις;» εἶπε ὁ Στάθης βλέποντας τὸ
Γιάννη νὰ βγάξῃ ἀπὸ τὴ ζωὴν τὸ μαχαίρι.

«Ἐκείνου τοῦ πρέπει τιμωρία, ἐκεῖνη γιὰτὶ νὰ
ζεῖ στὴν ἀτιμία;» ἀποκρίθηκε· «γι' ἀπὸ τοῦ τὴν
ἐπήρετε;»

Τώρα ὁ Στάθης ἐφώναξε:—«Ἀφέντη ἄφρησέ την
καὶ μοναχὸς σου ἀνέβα». Κι' ἄφρησε τὸ σκοινί. «Ἄ,
μὴ μοῦ τὸν σκοτώσεις;» ἐπρόστεσε κ' ἐρρίχτηκε πάνου
στὸ Γιάννη γιὰ νὰ τὸν ξαρματώσῃ.

«Τράβατε» ἐφώναξε πάλι ὁ Ἀρτέμης «δὲν τὴν
ἀφίνω».

Κι' ὡς τόσο ὁ Γιάννης ἔλεγε ἀγριεμένος:—

«Φεύγα, ἄτιμε μεσάτωρα, σὲ σφάζω καὶ σένα».

Μὰ ὁ Στάθης εἶχε χάσει κάθε φόβον, μὲ τὸ κορμὶ
τοῦ ἐδιαφέντευε τὸ σκοινί, κ' ἐπάσκιζε νὰ σιμώσῃ
τὸν ἄλλον, ὡς ποῦ μιὰ μαχαίριὰ τὸν ἐσώριασε κατὰ
γῆς λαβωμένον.

Κι' ἀμέσως μὲ τὸ ματωμένο μαχαίρι ὁ Γιάννης
ἐκοψε τὸ σκοινί· τὸ νερὸ ἀρμυρῶν ἀπὸ τὰ δύο κορ-
μιά, ποῦ βούλιαζαν, ἔβρασε κ' ἀναπετάχτηκε ὡς
τὸ φροχέλι, κ' ὁ φωνᾷς ἐτήραξε τρυγύρου τοῦ σὰν
ξαφνισμένους ἀπὸ τὸ ἔργον του.

Ἐνα κοράκι ἤρθε κ' ἐκάθισε στὴν ἐλῆα, ὅπου
ἦταν ἀκόμα δεμένο ἓνα κορμάτι τοῦ σκοινιοῦ, κ'
ἐκραξε· κ' ὁ Γιάννης ἀνασηκόνοντας τὰ μάτια εἶπε·
—«Ἐκαμα κρίση».

Κρασάδες, —Ἰούνιος 1905.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ